

1134

44-8

U-87

ԿԻՐԱԿՈՍ Յ. ՄՈՄԺԻԱՆ

ԲԱՆԱԼԻ

490

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ
ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ

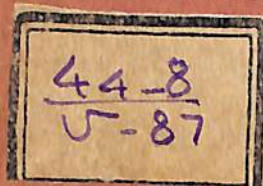
Կ Ա Մ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԳԻՐԵՐԸ
ԵՒ ԻՐԵՆՑ
ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐԸ

La Clef de la Lecture
de la
Langue Française

par

GUIRAGOS H. MOMDJIAN

ՏՊԳՐ. « ՑԱՐՈՆ »

ՓԱՐԻՋ

1928

2010

35149 4. Է.

99-8

5-87

13

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՏԱՌԵՐԸ
ԻՐԵՆՑ ՏԵՍԱԿԵՐՈՎ, ԵՒ ՀՆՁՈՒՄԼԵՐՈՎ

տպագիր		ձեռագիր				տպագիր		ձեռագիր			
վերնի	վերնի	վերնի	վերնի	հանգ	հանգ	վերնի	վերնի	վերնի	վերնի	հանգ	հանգ
A	a	A	a	u	u	N	n	N	n	u	u
B	b	B	b	u	u	O	o	O	o	o	o
C	c	C	c	u	u	P	p	P	p	u	u
D	d	D	d	u	u	Q	q	Q	q	u	u
E	e	E	e	u	u	R	r	R	r	u	u
F	f	F	f	u	u	S	s	S	s	u	u
G	g	G	g	u	u	T	t	T	t	u	u
H	h	H	h	u	u	U	u	U	u	u	u
I	i	I	i	u	u	V	v	V	v	u	u
J	j	J	j	u	u	W	w	W	w	u	u
K	k	K	k	u	u	X	x	X	x	u	u
L	l	L	l	u	u	Y	y	Y	y	u	u
M	m	M	m	u	u	Z	z	Z	z	u	u

18416 - 59

2002

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Մենք այս փոքր աշխատութիւնով կ'ուզենք օգտակար ծառայութիւն մը մատուցանել, ֆրանսերէն գիրերու հնչման եւ անոնց կրած փոփոխութիւններու անտեղեակ եղող անձերու, որոնք շատ անգամ ահա. գին դժուարութիւններու կը հանդիպին ամէն օր:

Մեր գրքոյկը սկզբնական եւ միանգամայն դիւրուսոյց առաջնորդ մըն է, ֆրանսերէն կարդալ եւ գրել սորվիլ ուզողներուն համար: Գիւրահասկնալի ընելու համար, բնաւ ջանք չիւնայեցինք եւ այս նպատակաւ, աւելորդապաշտութիւններով եւ անպէտ օրէնքներով չուզեցինք պաշարուիլ, ընթերցողը անելի մէջ չձգելու դիտումով. ընդհանրացած ու գործնական օրէնքները բացատրեցինք առատ օրինակներով:

ՉԱՅՆԱԻՈՐ ԳԻՐԵՐՆ ԵՆ

a e i o u y

ԲԱՂԱԴՐԵԱԼ ՉԱՅՆԱԻՈՐՆԵՐՆ ԵՆ

au (օ) — eau (օ) — ai (է) — ei (է) — eu (էօ) — ou (ու)

Ասոնք բաղադրեալ ձայնաւորներ կը կոչուին, որովհետեւ, երկու կամ երեք ձայնաւորներ իրար միաշարով իրենց իսկական ձայնը կը կորսնցնեն եւ տարբեր ձայներ կը հանեն:

ԲԱՂԱՉԱՅՆ ԳԻՐԵՐՆ ԵՆ

b c d f g h j k l m n p q r s t v x z

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՏԱՌԵՐԸ

Ե Ի ԻՐ Ե Ն Յ Հ Ն Զ Մ Ա Ն Կ Ա Ն Ո Ն Ն Ե Ր Ը

a-ն Ա-ի հնչում ունի, օրինակ՝ Arme — Առմ = զէնք, dAme — տԱմ = տիկին, brAs — պռԱ = բազուկ:

a-ն իր սեփական հնչումը կը կորսնցնէ, երբ իրմէ վերջ անմիջական ի գիրը յաջորդէ եւ այս երկու գիրերը իրարու միանալով, միայն է-ի ձայն կը հանեն՝ օրինակ, Aimer — էմէ = սիրել. eclAir — էքլէռ = փայլակ, balAi — պալէ = աւել:

a-ն զարձեալ իր հնչումը կը կորսնցնէ, երբ իրեն յաջորդէ u գիրը. այս անգամին երկուքը միասին կը հանեն Օ-ի ձայն. օրինակ՝ Autre — Օդոը = միւս cAuse — քՕղ = պատճառ:

Համար է մի քանի քիչ գործածական բառերու մէջ. ուրիշ բոլոր պարագաներու տակ կը կարդացուի:

b-ն հնչումն ունի Դ-ի. օրկ. BarBe — ԴառԴ = մօրուք. meuBle — մէօԴլ = կարասի. jառBe — ժանԴ = սրբունք:

b-ն բառերուն ետեւը բնաւ չի կարդացուիր, օրինակ՝ plomB — բլօն = կապար. չի կարդացուիր եթէ նոյն իսկ s գիրը գտնուի իրմէ վերջ, օրինակ des plomBs — տէ բլօն = կապարներ:

c-ն Գ-ի ձայն կը հանէ. օրինակ, Cravate — Քրավաթ = փողկապ,abriCot — ապրիՔօ = ծիրան. laC — լաՔ = լճակ. Սակայն c-ն երբ բառերուն ետեւը գտնուի, երբեմն չի կարդացուիր. օրկ. banC — պան = նստարան. blanC — պլան = ձերմակ:

c-ն երբ h-էն առաջ դրուի, երկուքը միասին Շ-ի ձայն կը հանեն. օրկ. CHaise — Շէզ = աթոռ. pè-CHeur — քէՇէռ = ձկնորս. couCHe — քուՇ

= խաւ: Սակայն, երբ այս *ch-էն վերջ բաղաձայն*
գիր ժը դայ, այն ժամանակ ch-ը Բ-ի հնչուժ կ'ու-
նենայ. օրկ. CHrétien — Բռէթիէն = քրիստոնեայ,
teCHnique — Թէֆնիք = գիտական:

Եւ Ս-ի ձայն կը հանէ, երբ իրմէ զերջ e, i, y ձայնա-
ւորներէն մին յաջորդէ և կամ տակը սէտիլ կոչ-
ուած նշանը դրուի, օրկ. Centre — Սանդո = կեդ-
րոն. sinCère — սէնՍէռ = անկեղծ, glaCe — կը-
լաս = սառույց, Ciel — Սիէլ = երկինք, féliCiter
— ֆէլիսիթէ = շնորհաւորել, iCi — իՍի = հոս,
Cycle — Սիքլ = շրջան, Cyindre — Սիլէնտո
= զլան, garÇon — կառՍոն = տղայ, leÇon — լը-
Սոն = դաս. Այս օրէնքներէն դուրս ուրիշ բոլոր
պարագաներու մէջ Եւ Ք-ի հնչում ունի:

d-ն Տ-ի ձայն ունի ամէն տեղ, օրկ. Doubleure — Տուպ-
լիւռ = աստառ, acciDent — աքսիճան = զիպուած,
peuplaDe — փէօփլաճ = ժողովուրդ, Բայց երբ բա-
ռերուն վերջը գտնուի, բնաւ չի կարդացուիր, եթէ
նոյնիակ d-էն վերջ s գիր մըն ալ ըլլայ բնականէն՝
օր. granD — կռան = մեծ. seconD — սրկոն = երկ-
րորդ. poissarD — բուսասառ = գահիկ. poiDs —
փուս = կշիռ: Այս օրէնքը շատ քիչ բացառութիւն-
ներ ունի:

e-ն Ը-ի ձայն կը հանէ, օրկ. contrEmaître — քօնդ-
աբմէզոպ = գործաւար. սակայն բառերուն վերջաւո-
րութեան շատ թիթե կ'արտասանուի, գրեթէ անձայն
է՝ օրկ. boirE — պուառ = խմել, fermE — ֆէռմ
= ագարակ. խիստ թիթե Ը-ի հնչում ունի, հայե-
րէնի մէջ նման գիր չկայ:

Ե-ն է-ի հնչում կը հանկ' երբ վրան բուժ շեշտ մը
(accent grave) դրուած է և կամ իրմէ վերջ երկու
բաղաձայներ կը յաջորդեն՝ օրկ. *Élève* — էլէվ =

աչակերտ, grève — կռիվ = գործադուլ, grÉ — կռիվ = կամք, ÉchElle — էշէլ = սահղուխ, EffEctif — էֆէքթիֆ = իսկական: Սակայն e գիրը է կը կարգացուի դարձեալ երբ բառերուն վերջաւորութեան հանդիպի և իրմէ վերջ մէկ բաղաձայն ալ գտնուի նոյնիսկ, օրկ. brEf — պռէֆ = կարճ, marchEr — մառշէ = քալել, pouEt — փուլէ = վառեակ, բացի s բաղաձայնէն որ բնաւ ազդեցութիւն չ'ունի բառերուն վերջաւորութեան, օրկ. des cavEs — տէքավ = մառաններ:

Եւն Աւի ձայն կը հանէ՝ երբ իրմէ վերջ դան m կամ n
գիրերէն մին, և m-էն կամ n-էն վերջն ալ բաղա-
ձայն գիր յաջորդելու պայմանաւ՝ օրկ. Emmener —
Անմընէ = բերել, fermEntation — ֆէռմէնտատիօն
= խմորում, Enfant — Անֆան = տղայ, amEnde
— ամԱնտ = տուգանք, contEnt — քօնդԱն = գոհ:

Ե-էն ղերջ երբ u գիրը դառնուի, երկուքը միասին էօ
կը հնչուին, օրկ. $EUx - \text{էօ} = \text{անոնք, malhEU-}$
 $rEU\text{sement} - \text{մալէօռէօզըման} = \text{գժբաղզարար, viEUx}$
 $- \text{վիէօ} = \text{ծեր:}$

Ե-ն իր ձայնը կը կորսնցնէ, երբ երբեմն յաջորդեն au
երկու ձայնաւոր գիրերը և երեքը միասին, միայն
Յ-ի ձայն կը հանեն՝ օրկ. EAU — 0 = ջուր, bEAU-
té — պ0թէ = գեղեցկութիւն, coutEAU — քութ0
= դանակ:

Է-ը միշտ **Ֆ-ի** ձայն կը հանէ ամէն տեղ, օրկ. FanFare — **Ֆանֆարա** = փողերգ, **motiF** — մօթիֆ = պատճառ, բայց բացառութեամբ մի քանի բառերու վերջաւորութեան չի կարգացուիր՝ օրկ. **cleF** — քէ = բանալի, **des œuFs** — տէ գ'էօ = հաւկիթներ:

ցանկի հանում ունի, օրկ. Galerie — Կալրոն = թան-
գարան, aiGuille — Լիկելիյ = ասեղ, cataloGue —

քաթալօհ = ցուցակ. սակայն երբ n-ին առջևը գրտնուի անձայն կը մնայ, օրկ. liGne — լինելը = գիծ, enseiGnement — անսէնեյրման = ուսուցում, նմանապէս բառերուն վերջաւորութեան ալ յաճախ անձայն է, օրկ. lonG — լոն = երկայն:

g-ն ժ-ի ձայն կը հանէ, երբ իրեն յաջորդէ e, i, y, գիրերէն մին, օրկ. Genou — ժընու = ծունկ, chanGement — շանժըման = փոփոխութիւն, larGe — լառժ = լայն, Gifle — ժիֆլ = ապտակ, aGiter — աժիթէ = ցնցել, bouGie — պուժի = մոմ, Gymnase — ժիմնազ = մարզարան: Բայց երբ յիշեալ գիրերէն մին առջևը գտնուած պարագային ալ ուզուի կ-ի ձայն հանել տալ g-ին, այն ժամանակ, g-էն վերջ u մը կը դրուի որ u-ն անձայն կը մնայ և երկուքն ալ իրարմէ կը զատէ, օրկ. GUIde — կիա = առաջնորդ, déGUIser — տէկիզէ = ծպտիլ: h-ը Հ-ի ձայն ունի. օր, Haut — Հօ = բարձր. Ha-sard — Հազառ = բախտ. սակայն շատ անգամ անձայն է ուր որ ալ գտնուի. օր. Habit — ապի = հագուստ. malHeureux — մալէօռէօ = դժբախտ. mentHe — մանթ = անանուխ: Ասոր ուր տեղ անձայն մնալը և կամ հնչուիլը գիտնալու համար՝ որոշ օրէնք մը չկայ, միայն վարժութեամբ կրնայ սորվուիլ:

h-ին առաջը երբ c գիրը դրուի, երկուքը միասին Ծ-ի ձայն կը հանեն. օր. CHose — Շօզ = բան. coCHon — քօՇօն = խոզ. riCHe — ռիՇ = հարուստ: (Տես էջ 7): Իսկ երբ որ h-էն առաջ p գիրը գտնուի, այն ժամանակ երկուքը միատեղ ֆ-ի ձայն կը հանեն. օր. PHare — ֆառ = փարոս: (Տես էջ 9):

i-ն Ի-ի ձայն ունի, օր. Identité — Իտանթիթէ = ինքնութիւն, nulsible — նիւսիպլ = վնասակար. mentIr — մանթրա = ստախօսել:

Բայց երբ a -էն վերջ գտնուի, երկուքը մէկ է-ի ձայն կը հանեն. օր. Almable — Էմապլ = ազնիւ. blAIreau — պլէռօ = վրձին. crAIe — քռէ = կաւիճ. (Տես էջ 6):

i-ն դարձեալ իր իսկական ձայնը կը կորսնցնէ, երբ o-էն վերջը դրուի և այս երկու ձայնաւորները իրար միանալով, ՈԻԱ կը հնչուին. օրկ. Olseau — ՈԻԱ-զօ = թռչուն. chOIsir շՈԻԱ-զիռ = ընտրել, mOI մՈԻԱ = ես:

j-ն ժ-ի ձայն կը հանէ միշտ, ուր որ ալ գտնուի, օրկ. Jaune — ժօն = դեղին. obJet — օպժէ = առարկայ:

k-ն Բ-ի ձայն ունի. օրկ. Kermesse — Բէրմէս = տօնավաճառ: Սակայն k-ն գրեթէ c-ի բնկերակցութեամբ կը գործածուի բառերու վերջաւորութեան և մէջտեղը. այս պարագային, երկուքը միասին մէկ Բ-ի ձայն կը հանեն. օրկ. piCKpoCKet — բիքրօֆէթ = քսակահատ: K-ն ֆրանսերէն լեզուի մէջ, շատ քիչ անգամ կը գործածուի. Բ-ի ձայն հանողը միշտ C գիրն է:

l-ը Լ-ի ձայն կը հանէ. օրկ. Légume — Լէկիւմ = կանանչեղէն. appliqué — ափլիքէ = ջանասէր. épingLe — էրէնկլ = գնդասեղ: Սակայն բառերու մէջտեղը կամ վերջաւորութեան, երբ երկու l իրարու քով գտնուին և իրենցմէ առաջ i գիրը գտնուի, ուրիշ ըլլայ, այն ատեն այս գիրերը իրենց սեփական ձայնները կորսնցնելով, երեքը միասին եթէ կը հնչուին. օրկ. vAILlement — վաեթլման = քաջաբար. batAILLe — պաթաեթլ = պատերազմ: Այս պարագան նոյնն է նաև ail և eil վերջաւորող բառերու համար ալ, բայց ասոնք իրենց ետեւը e գիրը չունենալուն համար, փոխանակ եթէ հնչուելու Աթ և էթ կը հնչուին. օրկ. travAIL — թրավԱթ = աշ-

խառանք. solEIl — սօլէՅ = արեւ: Նկատելի է որ երկու օրինակներուն մէջ ալ բարդ ձայնաւորները իրենց իսկական ձայնը կը հանեն, որովհետեւ երբ i-ն l-ին հետ գործակցի, այն ժամանակ a-ն կամ միւսը մինակ կը մնան և բարդ ձայնաւոր չեն կրնար ըլլալ. այն ատեն իրենց բնական հնչումը կը պահեն. օրկ. batAILLe — պաթանէՅԸ. ո՛չ թէ պաթէՅ: Այս երկու կանոններն ալ իրենց բացառութիւնները ունին՝ շատ քիչ, օրկ. vILLe — վիլ = քաղաք, vIL-
Lage — վիլած = գիւղ.

l-ը յաճախ բառերուն հետեւը չի կարգացուիր, երբ i-
էն վերջ դրուած է, օրկ. fusil — ֆիւզիլ = զէնք,
outil — ութիլ = գործիք եւայլն:

m-ը M-ի ձայն ունի, օրկ. MarMite — ՄանՄիթ =
կաթսայ, crêMe — քրէՄ = սեր: Բայց երբ m-էն
առաջ ձայնաւոր գիր գտնուի և վերջն ալ b կամ p
բաղաձայններէն մին, այն ատեն ն-ի ձայն կը հանէ,
օրկ. AMBition — անպիսիօն = փառասիրութիւն,
printEMps — բռնէթան = դարուն, IMBécile —
էնպէսիլ = տկարամիտ: Սակայն երբեմն ալ նոյն
պայմաններու առկա, երբ որ ուրիշ m մը յաջորդէ,
առաջին m-ը ն-ի հնչում կ'ունենայ, օրկ. IMMan-
geable — էնմանժապլ = անուտելի, EMMêler —
էնմէլէ = խառնակել:

n-ը ն-ի ձայն ունի միայն, օրկ. Nom — նոմ = ա-
նուն, oraNge — օրանժ = նարինջ, NatioN — նա-
սիօն = ազգութիւն: Բայց սակայն երբ բայերուն
յոգնակի երրորդ զէնքը eNt վերջաւորի, n-ը բնաւ
չի կարգացուիր, նմանապէս միւս երկու գիրերն ալ.
օրկ. ils marchENT — իլ մարշ = անոնք կը քա-
լեն. ils parlaient — իլ բարլէ = անոնք կը խօսե-
ին, ils donnèrent — իլ տօնէն = անոնք տուին,
ils aideraient — իլ դ'էտրոնէ = անոնք պիտի օգնէին:

o-ն o-ի ձայն ունի, օրկ. Olive — Օլիվ = ձիթապը-
տուղ, cOrde — քօռտ = չուան, fra cO — ֆրան-
քօ = անծախս: Սակայն երբ o-էն վերջ i յաջորդէ,
o-ն իր հնչումը կը կորսնցնէ և երկուքը միասին
ՈիՍ կ'արտասանուին, օրկ. pOIrine — փՈիՍդոն =
կուրծք, mirOIr — միռՈիՍա = հայելի, prOIe — բը-
ռՈիՍ = որս (տես էջ 10): o-ն դարձեալ իր հնչումը
կը կորսնցնէ, երբ իրմէ վերջ u գիրը գայ և երկու-
քը միասին Ոի կը հնչուին, օրկ. OUblier — Ոիպ-
լիէ = մոռնալ, sOUrd — սՈիռ = խուլ, bOUe —
պՈի = ձիւ:

p-ն P-ի կամ ֆ-ի հնչում ունի, օրկ. ProPre — ֆոֆ-
ռը = յստակ, graPpe — կոաֆ = ողկոյգ: p-էն վերջ
երբ h-ը ըլլայ, երկուքը միասին ֆ կ'արտասանուին
ուր որ ալ ըլլան, օրկ. PHotograPHe — ֆօթօկրաֆ
= լուսանկարիչ, proPHète — բոֆէթ = մարգա-
րէ: Բայց երբ p-էն առաջ բաղաձայն գիր մը ըլլայ և
վերջն ալ t գիրը գայ, p-էն չի կարգացուիր, որով-
հետեւ p-ի հնչումը t-ի մօտ ըլլալուն, եթէ հնչուի,
անուշ չի դար ականջի, օրկ. coMPte — քօնթ =
հաշիւ, coMPtant — քօնթան = կանխիկ: Իսկ բա-
ռերու վերջաւորութեան սովորաբար անձայն է՝ օրկ.
coup — քու = հարուած, champ — շան = դաշտ:

q-ն բառերուն սկիզբը, մէջտեղը և կամ վերջաւորու-
թեան միշտ u-ով կը գործածուի և ֆ-ի հնչում ու-
նի, ու իր առջև գտնուած u-ն ալ անձայն կը մնայ՝
օրկ. QUand — ֆան = երբ, QUelQUe — ֆէլքը =
քանի մը, boutiQUe — պութիֆ = խանութ: q-ն
բառերու ծայրը քիչ կը գործածուի, մէջտեղը հազ-
ուադէպ է, իսկ վերջաւորութեան չատ:

r-ը r-ի հնչում ունի՝ օրկ. Réponse — Ռէքօնս = պա-
տասխան, caRactère — քարակթէրէ = նկարագիր,

duR — տիւր = գոնար: Սակայն երբ բառերուն վերջը ըլլայ և իրմէ առաջ ալ e գիրը գտնուի, այն ժամանակ r-ը անձայն կը մնայ. եթէ նոյնիսկ յոգնակի ըլլալով s մըն ալ դրուի r-էն վերջ, օրկ. ai-mER — էմէ = սիրել, légER — լէժէ = թեթեւ, portiER — բոսթիէ = զոնապան, les cerisiERS — լէ սրճիզիէ = կեռասենիները, Բայց այս ալ իր բացառութիւնները ունի շատ քիչ, օրկ. chER — չէՌ = սուղ, hivER — իվէՌ = ձմեռ, mER — մեՌ = ծով:

Այժմ Ֆրանսայի բոլոր կողմերը r-ին զ-ի հնչումը կուտան Ֆրանսացիները, բացի տարիքոտ անձերէ, որոնք առաջուց Ռ հնչելուն, քիչ գործածուած բառերուն մէջ r-ը զ չեն կրնար հնչել: Ֆրանսական դպրոցներուն մէջ ալ բոլորովին զ-ի ձայն կուտան r-ին:

Մենք այս գործին մէջ r-ին նախկին հնչումը պահեցինք ու արտասանելով... Ուրեմն ընթերցողը իր բնականաբար լին և տեսութեան համեմատ՝ կրնայ r-ը զ հնչել կամ չհնչել:

s-ը Ս-ի ձայն ունի՝ օրկ. Son — Սոն = իր, conSer-ver — քոնսէրվէ = պահել, danSe — տանՍ = պար, Բայց երբ երկու ձայնաւորներու մէջտեղ գտնուի, Ձ-ի ձայն կը հանէ՝ օրկ. ISOLer — իՉօլէ = անջատել, curiosité — քիւրիօզիթէ = հետաքրքրութիւն, vA-SE — վաՉ = անօթ: Սակայն երբ ուղուի երկու ձայնաւորներու փաթը եղած ատեն ալ Ս-ի ձայն հանել տալ s-ին, այն ժամանակ s-ը կը կրկնուի՝ օրկ. ASSIdu — աՍիտիւ = յարատեւող, dESSIn — տէՍէն = գծագրութիւն, brOSSE — քոսՍ = խոզանակ:

s-ը երբ բառերուն վերջը գտնուի բնաւ չի կարգացուիր՝ օրկ. souriS — սուռի = մուկ, gris — կոի = մոխրագոյն, deS crayonS — տէ քոէօն = մատիտ:

նէր, բայց այս ալ իր բացառութիւնները ունի, որոնք նուազ գործածական են. օրկ. maiS — մաիՍ = եգիպտացորեն, gratiS — կոսթիՍ — ձրի:

t-ն թ-ի կամ Դ-ի հնչում ունի՝ օրկ. Tard — Թառ = ուշ, denTisTe — տանթիսթ = ատամնաբոյժ, sorTe — սոթ = տեսակ: Սակայն t-ն Ս-ի ձայն կը հանէ, երբ իրմէ վերջ ia, ien, ion գիրերուն մի խումբը գտնուի՝ օրկ. martIAL — մառՍիալ = մարտական, paTIENce — բաՍիանս = համբերութիւն, condi-TION — քոնտիՍիօն = պայման. ամենէն շատ գործածուած ձևը այս վերջի տեսակն է:

t-ն բառերու վերջաւորութեան բնաւ չի կարգացուիր՝ օրկ. méchanT — մէչան = չար, courT — քուռ = կարճ, verT — վէռ = կանանչ. այս օրէնքին մասին շատ քիչ բացառութիւններ կան, օրկ. correcT — քոռէքթ = շիտակ, intellecT — էնթէլէքթ = իմացութիւն:

u-ն իւ-ի ձայն ունի՝ օրկ. Union — իւնիօն = միութիւն, aptitUde — ափթիթիտ = ձիրք, vêtU — վէթիւ = հագուած: Բայց երբ u գիրէն առաջ e գիրը գտնուի՝ այն ժամանակ երկուքը միասին էօ-ի ձայն կը հանեն՝ օրկ. bEUrre — պէօռ = կարագ, ևլն. (տես էջ 4): Ուրիշ առթիւ, երբ u-էն առաջ o գրտնուի, դարձեալ u-ն իր իսկական հնչումը կը կորսնցնէ և երկուքը միասին Ու կը հնչուին՝ օրկ. bOUt — պՈւ = ծայր, (տես էջ 12): Բայց երբ u-ին յաջորդեն անմիջապէս m կամ n գիրերէն մին և երբ յիշեալ գիրերէն վերջ ալ ձայնաւոր գիր չգտնուի, այն ժամանակ u-ն էօ կը կարգացուի՝ օրկ. mini-MUM — մինիմէօմ = փոքրագոյն, maxiMUM — մաքսիմէօմ = առաւելագոյն, UN — էօն = մէկ, մը,

IUNdi — լիժնաի = երկուշաբթի, brUN — պոնիժն = շրճագոյն, chacUN — շաքէժն = իւրաքանչիւր Սովորաբար համր է g և q առներէն վերջ' օրկ. lonGUe — լօնկ = երկայն, boutiQUe — պուլթիք = խանութ:
 v-ն վ-ի ձայն ունի' օրկ. Votre — Վօդար = ձեր, ad-Versaire — ատվէտսէն = հակառակորդ, grèVe — կռէվ = բանթող: v-ն բնաւ անձայն չի մնար և ձայնն ալ չի փոխէր, ամէն պարագայի տակ:
 w-ն ուրիշ ազգերէ փոխ առնուած է և կը գործածուի նոյն ազգերէ փոխ առնուած բառերուն մէջ ՈՒ հըն-չումով' օրկ. Whisky — ՈՒիսքի = օղի (Անգլիական): w-ն ֆրանսերէնի մէջ չի գործածուիր. իսկ ֆրանսացած բառերուն մէջ վ-ի ձայն կը հանէ' օրկ. Wa-gon — վալօն = վալօն, Wagram = վալրամ:
 x-ը ընդհանրապէս ՔՍ կը հնչուի' օրկ. eXquis — էքս-քի = ընտիր, taXation — թաքՍասիօն = սակա-դրութիւն, taXe — թաքՍ = հարկ: Երբեմն ալ ԿԶ, Զ և Ս կը հնչուի որ վարժութեամբ կարելի է սոր-վիլ' օրկ. eXamen — էկՁաման = քննութիւն, siX-ième — սիՁիէմ = վեցերորդ, soiXante — սուա-Սանդ = վաթսուն:
 x-ը բառերուն հետեւը գտնուած պարագային չի կար-դացուիր' օրկ. des animauX — տէ գ'անիմօ = ա-նասուններ:
 y-ը ի-ի ձայն ունի' օրկ. mYstère — միսթէն = գաղտ-նիք, martYre — մառթիւն = մարտիրոս: Բայց ֆը-րանսերէնին մէջ չափ չի գործածուիր այս y-ը, միշտ i-ն է որ կը գործածեն, ի-ի հնչում հանելու համար:
 z-ը Զ-ի հնչում ունի' օրկ. Zéphyre — Զէֆիր = զե-փիւր, gaZon — կաՁօն = խոտ: Սովորաբար բառե-րուն հետեւը անձայն կը մնայ' օրկ. neZ — նէ = քիթ, prêteZ — բռէթէ = փոխ տուէ'ք:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ

□□□□□

Երբ երկու բաղաձայններ իրարու քով գտնուին սովորաբար մէկը կը կարդացուի:

Բացառութիւններ կը գտնուին առ հասարակ բոլոր բացատրուած կանոններուն մէջ չափ նուազ թիւով, որոնք վարժութեամբ միայն կարելի է սորվիլ:

Երբ գիրերը բառերուն հետեւը գտնուած ժամանակ-նին օրէնքով չկարդացուին և յոգնակի ըլլալով, երբ s մը գրուի, դարձեալ յիշեալ գիրերը անձայն կը մնան:

Հ Ե Հ Տ Ե Ր

✱ ✱ ✱ ✱

(◌◌) accent aigu = սուր շեշտ որ վանկ վեր-ջացնող դոց é-ին վրայ կը դրուի' օրկ. santé = առող-ջութիւն:

(◌◌) accent grave = բութ շեշտ, որ բաց è-ին վրայ կը դրուի' օրկ. succès = յաջողութիւն: Երկու տեսակ շեշտերէն մին երբ e-ին վրայ դրուած է, e-ն ուր որ ալ ըլլայ է կը հնչուի:

(◌◌) accent circonflexe = պարոյկ, բաց ê-ին վրայ կը դրուի, ինչպէս նաև երկայն ձայնաւորաց վը-րայ և ընդհանրապէս բաղաձայնի մը կրճատումը ցոյց կուտայ' օրկ. âge = տարիք, tête = գլուխ, որոնք առաջ aage, teste կը գրուէին:

ԵՐԿԿԷՏ, ԱՊԱԹԱՐՅ, ԵՆԹԱԿԷՏ, ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԻՄ

(..) tréma = երկկէտ, երկու կէտերէ կազմուած նշան մըն է, որ e, i, և u ձայնաւորներուն վրայ դրուելով, ցոյց կուտայ թէ՛ զանոնք իրենց քովի ձայնաւորէն բաժնելով պէտք է կարդալ՝ օրկ. égoïste — էկօիստէ = անձնասէր, եթէ երկկէտը չըլլար էկՈՒՍտէ պիտի կարդայինք, որովհետեւ օրէնքը կ'ըսէ թէ՛ երբ օ-էն վերջ i գայ պէտք է ՈՒՍ կարդալ:

(') apostrophe = ապաթարցը a, e և i գիրերուն յապաւուրը ցոյց կուտայ, օրինակ՝
L'aurore = արշալոյսը, փոխանակ ըսելու la aurore
L'enfant = տղան » » le enfant
S'il vous plaît = եթէ կը հաճիք » si il vous plaît

(Ç) cédille = ենթակէտը c տառին տակը կը դրուի, երբ ուղուի կանոնէ դուրս Ս-ի ձայն հանել տալ անոր՝ օրկ. soupçon — սուբՍօն = կասկած, եթէ ենթակէտը չըլլար c-ին տակը, սուբՔօն պիտի կարդացուէր:

(-) trait d'union = միութեան գիծը երկու բառերէ կազմուած բարդ բառերու մէջտեղ կը դրուի, անոնք իրարու միացնելու և մէկ բառ կազմելու համար՝ օրկ. porte-draps = դրօշակիր:

Ինչո՞ւ բառերուն ետեւը բաղաձայններ կը դրուին եւ անձայն կը մնան յաճախ. Որովհետեւ քերականական օրէնքը անհրաժեշտ համարած է զանոնք դնել, շատ մը անպատեհութիւններու տեղի չտալու համար: Հոս մանրամասն թուել կարելի չէ, այն գիրերուն դրուելուն պատճառը. միայն փաստացի կերպով՝ օրինակով մը պիտի բացատրենք:

Յրանսերէն լեզուի բառերը տասը տեսակ են, որոնց վեց տեսակը ՓՈՓՈԽԵԼԻ են, իրենց վերջաւորութեան տեսակէտով. իսկ միւս մնացած չորս տեսակը ԱՆՓՈՓՈԽԵԼԻ:

Գոյականը փոփոխելիներէն մին ըլլալով, առնենք օրինակ. գիտէք՝ որ արմատ բառէ մը կարելի է բոլոր անոր ածանցեալ ձևերը շինել. օրկ. կԱԹ՝ արմատ բառ է, կԱԹՆԱՐԱՆ՝ ածանցեալ, որովհետեւ կԱԹ բառէն է որ ծնունդ կ'առնէ միւսը և ուրիշ շատ մը ձևեր: Ինչպէս հայերէնի՝ նոյնպէս ֆրանսերէնի մէջ ալ ձայնաւորով կ'սկսի ածանցական մասնիկը. օրինակ՝ ԳԱՆՁ, գանձԱՐԱՆ, trésor, trésorERIE: Եւ որովհետեւ ֆրանսերէն շատ բառեր կան որ ձայնաւորով կը վերջանան, (ինչպէս յիշեցինք, երբ մի քանի ձայնաւորներ իրարու քով գան, տարբեր ձայններ կը հանեն): Ուրեմն երբ արմատ բառին և ածանցեալ մասնիկին ձայնաւորները իրարու հանդիպին, մի գուցէ բառը կը փոխուի և աններդաշնակութիւն կը ծագի: Ահա ասոր համար և ուրիշ բանաւոր պատճառներու համար է, որ շատ մը բառերու վերջաւորութեան դրուած գիրերը չեն կարդացուիր. հոս օրինակ մը դնելով կը գոհանանք. lait — լէ = կաթ, laitTerie — լէԹըրի = կաթնարան. laiterie, աւելի ներդաշնակ կը հնչէ ախանջի քան թէ laierie:

Հարկաւ բոլոր չկարդացուած գիրերն ալ, նման օրէնքներու և պատճառաբանութիւններու չեն ենթարկուիր և իրենց չկարդացուելուն խնդիրը այսպիսի օրէնքներու չեն պարտիր. բայց անմիջական այս ալ աւելցնենք որ, որոշ չափով տառեր նման օրէնքներու և կանոններու համար դրուած են բառերու ետեւը գրելով:

Կ Ա Պ Ա Կ Յ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ֆրանսերէնի մէջ բառերուն ետեւ դա՛նուած հնչուն կամ անձայն (ընդհանրապէս անձայն) բաղաձայնները աւելորդ չհամարուելու համար, իրենցմէ ետքը եկող բառին հետ կ'արտասանուին սովորաբար՝ երբ բառը ձայնաւորով և կամ անձայն հ-ով կ'սկսի՝ օրկ. je vous ai dit — ժը վու գ'է տի = ես ձեզի բաի:

Այս կապակցութեան մասին ուրիշ կանոններ ալ կան՝ նուազ գործածական. սակայն անոնք չպիտի յիշենք, ընթերցողներուն միտքը չծանրաբեռնելու համար երկրորդական կանոններով, աւելի ճիշտ՝ աւելորդապաշտութիւններով. քանզի մեր ակնարկած կանոնները ականաւոր և լաւ գրագէտ անձնաւորութեանց կողմէ իսկ զանց կ'առնուին:

Դիւրմըմբռնութեան համար մենք հոս միայն գործնականը և ամէն մարդերու մէջ ընդհանրացածը պիտի ըսենք. ահա ասոնք են կապակցութեան մէջ ամենագործածականները:

ձ-ն Թ-ի հնչումով կը կապակցի՝ օրկ. le grand amant

— լը կոան Թ'աման = մեծ սիրահարը:

ս-ը Զ-ի հնչումով կը կապակցի՝ օրկ. nous avons des amis à Paris — նու Զ'ավօն տէ Զ'ամի Զ'ա Բառի

= մենք բարեկամներ ունինք Փարիզ:

3P 248
ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԿԻՐԱԿՈՍ Յ. ՄՈՄՃԵԱՆԻ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ԵՒ ԻՐ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

(Շարժանկարի վերաբերեալ բաները բացատրուած)

ԱՌԱՋԻՆԸ ԻՐ ՏԵՍԱԿԻՆ ՄԷՋ

Եթէ կ'ուզէք շարժանկարի մասին՝ ընդարձակ ծանոթութիւն ունենալ, եւ ջեր այդ մասին ունեցած հետաքրքրութիւնը՝ փարատել, կարդացէ՛ք այս գիրքը: Հոն մերկացուած պիտի տեսնէք, ջեր միտքը զբաղեցնող առօրեայ կ'նճրոտ խնդիրները եւ հնարքները՝
Գնեցէ՛ք, եթէ կ'ուզէք նոր
բան մը սորվիլ է սորվեց-
նել, ԳԻՆ՝ 5 ՖՐԱՆԲ:

ԳԻՆ՝ 1/2 ՖՐԱՆԲ

sm. surot, 33, Rue Pixérécourt, Paris (20e)

2013 1134
« Ազգային գրադարան

NL0058962

